

Erfgoedmagazine 2021

Ontdek en beleef het erfgoed op Goeree-Overflakkee

Dit is een
product van

erfgoedlijn
GOEREE-OVERFLAKKEE

Inclusief

Erfgoedmagazine
junior

Blader, lees, kijk, laat je inspireren...

Zonder water is Goeree-Overflakkee ondenkbaar. Het eiland is stukje bij beetje veroverd op het water. En ook daarna is water altijd een belangrijke rol blijven spelen.

Als vriend, maar ook als vijand. Veel van die geschiedenis is nog zichtbaar, of weer zichtbaar gemaakt. In het landschap, in de dorpen, in de musea, in de verhalen. Er is dan ook veel te verkennen, te ontdekken en te beleven. Het Erfgoedmagazine 2021 staat vol

treffende voorbeelden. Blader, lees, kijk, laat je inspireren... en bezoek het unieke erfgoed.

Erfgoedlijn

Bij alle projecten, restauraties en andere initiatieven die in dit magazine staan, is de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee direct betrokken. De erfgoedlijn, een initiatief van de provincie Zuid-Holland, is erop gericht het erfgoed te behouden en beleefbaar te maken. De provincie doet dat samen met partijen die willen meewerken en meedenken, bijvoorbeeld de gemeente, dorpsraden, ondernemers, Eilandmarketing Goeree-Overflakkee, musea, Stichting Podium Goeree-Overflakkee, Waterschap Hollandse Delta, Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland.

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de erfgoedprojecten onder meer met subsidie. Ook andere partijen, zoals de gemeente, Waterschap Hollandse Delta en het Prins Bernhard Cultuurfonds, dragen financieel bij of zetten zich vrijwillig in om projecten te realiseren. Zonder de inzet van vrijwilligers zouden tal van projecten niet tot stand komen.

Meer weten?

Kijk dan op www.geschiedenisvanzuidholland.nl, www.goeree-overflakkee.nl/streekarchief en www.visitgo.nl.

De 'onthulling' op 16 juni.

Haven Dirksland

Toen de tram nog over de brug reed

"Mooi, passend", vindt Henk Zwanenburg, secretaris van de dorpsraad Dirksland, het kunstwerk M67 bij de trambrug over de Dirkslandse haven. "Het heeft de uitstraling zoals bedoeld: een herinnering aan de tijd dat de tram over de trambrug reed", zegt voorzitter Jan Leenders.

Publieksevenement op Fort Prins Frederik

Fort Prins Frederik in Ooltgensplaat is op zaterdag 11 september 2021 (Open Monumentendag) het prachtige decor voor het publieksevenement van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Tenminste, als de coronaregels het toelaten. De voorbereidingen zijn in volle gang.

Toneel, dans, muziek? Spelletjes, spannende opdrachten? Eten, drinken? Hoe het programma van het publieksevenement er precies uit komt te zien, houden we nog even geheim. Duidelijk is wel dat alles draait om het ontdekken en beleven van erfgoed. Houd de

media in de gaten! Een groepje havo 3-leerlingen van de CSG Prins Maurits is druk bezig met het programma en het promoten van het event, vooral voor de kinderen tot 12 jaar en jongeren van 12 tot 18 jaar.

Het publieksevenement vond in 2019 plaats op de Menheerse werf.

M67 – de naam verwijst naar het type voertuig van de Rotterdamsche Tramweg Maatschappij (RTM) – is een kunstwerk van Jaap Reedijk. Hij maakte het samen met de gebroeders De Roon, die in Dirksland een constructiebedrijf annex smederij runnen. In het voertuig is informatie over de RTM te vinden. Ook is er een bankje om even op plaats te nemen. Als het donker is, is M67 verlicht. De bewoners van Dirksland hebben een belangrijke rol gespeeld in de aanloop naar de realisering van het kunstwerk. "Vanaf het begin", zegt Jan Leenders. "Tijdens een bewonersavond over het opknappen van de haven kwam het als idee naar voren. Later konden de bewoners kiezen uit drie ontwerpen van kunstenaars. Een kleine tweehonderd mensen hebben hun voorkeur uitgesproken. Verreweg de meeste stemmen waren voor het kunstwerk dat er nu staat. Het hele proces was een wisselwerking tussen de dorpsraad en de bewoners. Daarbij fungeerde de

dorpsraad als aanjager. Ook faciliteerden we het proces." De feestelijke onthulling van M67 heeft door corona even op zich laten wachten, maar op 16 juni heeft Daan Markwat, wethouder en voorzitter van de Erfgoedtafel Goeree-Overflakkee, de officiële handeling verricht.

Peekaaien

De realisering van M67 is een onderdeel van het opknappen en beleefbaar maken van het havenkanaal van Dirksland. In dezelfde fase is ook de trambrug gerestaureerd. Het aanpakken van de peekaaien – de kades die ooit vol lagen met af te voeren suikerbieten (peeën) en nu dienen als parkeerplaats – staat nog op het programma.

Aan de westkant van de haven komt gras, terwijl de oostkant een recreatieve functie krijgt. Denk aan een picknicktafel, een speeltoestel en nieuwe bestrating.

Doordat de uitvoering kan starten moet er elders alternatieve parkeerruimte zijn.

Op het wensenlijstje staat het terugbrengen van het jaagpad langs de westzijde van het havenkanaal. Eerder is al een ontmoetingsplek aan de haven in gebruik genomen. Mét fietsenstalling. "Het is een aantrekkelijke plek geworden. Vooral de jeugd is er vaak te vinden", aldus Leenders en Zwanenburg. "Bovendien is aan de kop van de haven een nieuw informatiebord gekomen. Op een betere plek." Een oude wens van de dorpsraad is het verwijderen van de leilinden en de vangrails langs de haven.

Mark Grootendorst (RTM-museum) tijdens de 'onthulling' op 16 juni: "De tram verdwijnt niet uit het collectieve geheugen. De tram leeft voort."

Geschenkwoningen

Bijna een heel leven in 'het houten huus van de Ramp'

Rien van Kempen is in oktober 1954 in een Zweedse woning geboren. Aan de Julianastraat in Oude-Tonge. Aan diezelfde straat, een paar huizen verderop woont hij nog steeds, samen met zijn vrouw Lenie. In een van de weinige originele Zweedse woningen die er nog zijn in Oude-Tonge.

"Mijn vader en moeder woonden in een huisje aan de Stationsweg. Na de Ramp was daar alleen de sleutel nog van over. Het was hier heel erg in 1953. Er stond een hele rij huisjes aan de Julianastraat en die was in één keer weg. Het dak opgelicht en de muren ingestort... Meer dan tachtig mensen zijn hier verdrongen,

en aan de Stationsweg nog eens veertig... Je hebt er geen voorstelling van", vertelt Rien.

Een douche

Zijn ouders waren vanzelfsprekend erg blij met de Zweedse geschenkwoning,

die ze in de zomer van 1954 konden betrekken. "Het huis was ruim en had drie slaapkamers. Er was dubbel glas en een roesturijstalen aanrecht. En niet te vergeten een douche. Doorheen moesten we altijd in de teil... Wist je trouwens dat er grote kelders onder die huizen zitten? Bij mijn ouders stonden er vroeger wel meer dan honderd weckflessen."

Riens vader kocht het huis voor 1200 gulden. Het huis waarin Rien en Lenie wonen kostte 300 gulden meer omdat het groter was, vier slaapkamers telde en een ruimere tuin had. Nu staan alleen de Zweedse woningen die destijds naar kopers gingen nog te pronken aan de Julianastraat. De rest – huurwoningen van de woningbouwvereniging – is gesloopt en vervangen door nieuwbouw.

Rien en Lenie van Kempen.

Er is in bijna zeventig jaar tijd wel wat verbouwd aan het huis van Rien en Lenie. Zo is er achter het huis een kleine aanbouw gekomen. Verder is de schoorsteen verwijderd toen er centrale verwarming kwam. De tuindeuren zijn er ook niet meer. En op de bovenverdieping heeft Rien een fraaie badkamer gerealiseerd.

Toch ziet het huis er nog origineel uit, zeker aan de buitenkant. "Anderen hebben platen op de gevels gezet, maar wij hebben nog de plankjes van toen. Geschilderd in de originele kleur: papyruswit."

Met een verhaal

"Als iemand vraagt waar we wonen, dan zeggen we: in het houten huus van de Ramp", zegt Lenie. "Het blijft iets bijzonders, dit huis. Het heeft karakter en sfeer, het is erfgoed met een verhaal. Iets nostalgisch."

Zeker voor Rien. Hij woont al bijna zijn hele leven in een Zweedse woning aan de Julianastraat.

Tijdreis langs de geschenkwoningen

Na de Watersnoodramp van 1953 ontvingen de inwoners van het zwaar getroffen Goeree-Overflakkee ruim honderd woningen als geschenk van landen die zich het lot van de dakloze bewoners aantrokken.

Zo gaven Noorwegen, Zweden, Oostenrijk en Finland woningen aan de dakloze bewoners, die daar natuurlijk heel blij mee waren. In de loop der jaren zijn de nodige geschenkwoningen gesloopt of onherkenbaar veranderd. Toch zijn er nog bijna zestig over. Je kunt ze bekijken als je met de routekaart geschenkwoningen op de fiets stapt.

De kaart, die eerder dit jaar verscheen, telt drie routes: West, Midden en Oost. Ze leiden langs de geschenkwoningen in Goedereede, Stellendam, Herkingen, Middelharnis, Nieuwe-Tonge, Oude-Tonge, Zuidzijde en Langstraat.

Maar naast dit beeldbepalende erfgoed krijg je nog meer te zien: objecten en locaties die herinneren aan de Watersnoodramp. Met de routekaart – die ook veel informatie, (historische) foto's en tips bevat – maak je dus een reis door de tijd.

De routekaart geschenkwoningen is verkrijgbaar bij het VVV Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee in Ouddorp, het gemeentehuis in Middelharnis, musea, bibliotheken en het weeghuisje in Ooltgensplaat. De kaart kost 1,50 euro. Op de achterzijde van dit magazine staat een waardebon, die recht geeft op een gratis exemplaar.

van de vorige eeuw. Behalve de brug waren ook de kademuren in slechte conditie. Momenteel is de reconstructie in uitvoering. Onder andere door hergebruik van de basaltstenen en het herstellen van de landhoofden in oorspronkelijke stijl komt het historische beeld weer terug. De werkzaamheden zijn in mei gestart en duren negen maanden.

Herstel historisch beeld toegang havenkanaal van Sommelsdijk

Na meer dan 120 jaar is de Wilhelminabrug weg. Gelukkig is het maar tijdelijk. Er komt een betere Wilhelminabrug voor terug: een exemplaar dat weer open en dicht kan om bootjes door te laten en bovendien een replica is van de brug van honderd jaar geleden.

De Wilhelminabrug is geopend in het jaar dat Wilhelmina koningin werd: 1898. De brug over het havenkanaal van Sommelsdijk, vlak bij de aansluiting op het havenkanaal van Middelharnis, ging er door het steeds zwaardere verkeer niet op vooruit. In 2019 was het zelfs nodig de brug geheel af te

sluiten voor het verkeer. Door fietsers en wandelaars kwam er een noodbruggetje. Aanvankelijk was het de bedoeling om de beschadigde Wilhelminabrug te restaureren. Maar de brug was te ver heen. Nu komt er een nieuwe oeververbinding met het uiterlijk van een oudere variant, uit de jaren twintig

Historische beleving haven Middelharnis in de lift

Sinds de ingrijpende facelift is de historische beleving van de havenkom van Middelharnis enorm toegenomen.

De kademuren, het wegdek rond de havenkom en de bomen op de kades zijn flink onder handen genomen. En

langs de haven zijn nieuwe steigers gerealiseerd. Door bootjes, maar ook om lekker dicht bij het water wat te drinken.

De doorgangen naar de drie spuien vanuit de havenkom zijn opnieuw zichtbaar gemaakt, evenals de doorgang richting het poldergemaal onder aan de Oostdijk. Markeringen in het wegdek geven bovendien aan waar de spuisluizen vroeger te vinden waren. Op een paneel vind je informatie over de historie van de havenkom.

Verblijfsplek

Er staat nog meer op stapel bij de toegang van het havenkanaal van Sommelsdijk: het realiseren van een mooi ingerichte verblijfsplek die verwijst naar de historie. Denk aan een kunstwerk, een informatiebord en het terugbrengen van het jaagpad. Dit project, een burgerinitiatief, komt uit de koker van een aantal eilandelijke stichtingen die zich met erfgoed bezighouden.

Panoramadek op de MD10: het nieuwe pop-up terras van Solaes

Een terrasje pikken langs de haven, dat krijgt in de zomermaanden een nieuwe dimensie. Bierbrouwerij Solaes en de Menheerse werf maken het namelijk mogelijk om een biertje of wat anders te drinken op het dek van de MD10, hoog boven de haven...

De MD10 is een tastbare herinnering aan het visserijverleden van Middelharnis. De beugsloep wacht op de Menheerse werf op een restauratiebeurt. In de tussentijd kan iedereen het schip bekijken en via een trap opstijgen naar het dek. Daar heb je niet alleen een prachtig uitzicht over de haven en het havenkanaal, maar er is ook een interessante tentoonstelling te zien. Behalve over de beugvisserij kom je

van alles te weten over de navigatie, de visgronden, de vis (vooral kabeljauw, schelvis, koolvis en heilbot), het leven aan boord en de MD10 zelf. Daarnaast is het nu een uitgelezen plek om wat te drinken. Om op het dek zoveel mogelijk ruimte te creëren voor terrasbezoekers, staat de bar beneden, onder het schip. De bestellingen gaan – geheel in stijl – via een hijsinstallatie met een beugbak naar boven. Door Solaes is het panoramadek een unieke plek om tapbier en andere dranken te serveren. Dorig jaar popte de Flakkeese bierbrouwer op met een terras in de tuin achter het Diekhuus. Dat was een groot succes.

Premium plek

De Menheerse werf hoopt met het Solaes-terras op het dek van de MD10 nog meer publiek te trekken en de zichtbaarheid van het maritieme erfgoed en de visserijhistorie te vergroten. "Je zou het door de tentoonstelling een educatief terras kunnen noemen", zegt Coerd de Heer van de Menheerse werf. "Het is echt een premium plek. Je voelt de geschiedenis aan boord, ook

door het plaatsen van een mast van een oude klipper in het mastgat van de MD10 en het ophangen van een klassieke seinulaggenlijn. We willen deze historische plek door zoveel mogelijk mensen laten beleven." Er zijn ideeën voor muzikale optredens en bijvoorbeeld een pubquiz over de visserijgeschiedenis. Ook staan er al twee trouwerijen aan dek in de agenda. Het terras is gedurende de zomermaanden geopend op vrijdag en zaterdag vanaf 14.00 uur. Op andere dagen kunnen bijvoorbeeld bedrijven of gezelschappen het MD10-terras reserveren.

De tentoonstelling bezoeken is mogelijk van dinsdag tot en met zaterdag na 9.00 uur. De toegang is gratis.

Meer informatie:

www.menheerewerf.nl. Daar tref je ook de dienstregeling aan van de gratis vaartochtjes door het havenkanaal die met het RTM-pontje Anna Jacoba zijn te maken.